

Forfatter: Paludan-Müller, Fr.

Titel: Paludan-Müllers poetiske Skrifter i Udvalg, III. Bind

Citation: Paludan-Müller, Fr.: "Paludan-Müllers poetiske Skrifter i Udvalg, III. Bind", i Paludan-Müller, Fr.: *Paludan-Müllers poetiske Skrifter i Udvalg, III. Bind*, udg. af CARL S. PETERSEN , 1909, s. 379. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-paludanm03-shoot-idm140319424751008/facsimile.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Paludan-Müllers poetiske Skrifter i Udvalg, III. Bind

BENEDICT FRA NURSIA

Affattelsestid: ukendt; udkom den 21de Oktober sammen med „Paradisiet“ (ikke optaget i nærvær. Udgave) og „Kain“ (trykt ovf. Side 219—31) under Tiden „Nye Digte“; trykt 2den Gang samme Aar (i „Nye Digte, 2det Oplag“), 3dje 1872 (i „Sex Digte, 3dje Udgave“), 4de 1879 (i „Poetiske Skrifter“ VIII), 5te 1883 (i „Sex Digte, 4de Udgave“), 6te 1893 (i „To Digte, udg. af Dansk lærerforeningen ved H. Trier“), 7de 1899 (i „Fire Digte“, Gyldendals Bibliotek), 8de 1901 (i Poetiske Skrifter i Udvalg VI), 9de 1909 (i „To Digte, udg. af Dansk lærerforeningen ved H. Trier“, 2. Udgave).

Nærværende Udgave gengiver Texten i Udgaven 1872, den sidste af Digteren selv besorgede.

Originaludgaven af „Nye Digte“ har en Tilføjeelse til Martin Hamme- rich, som er aftrykt ovf. Side 376 under „Kain“.

Manuskript: egentændigt Trykmanuskript til Originaludgaven, med mange Rettelser og Ændringer, i det kgl. Bibliotek: Den Collinske Manuskript- samling No. 1253.

Emnet. I Efterskriften til „Sex Digte, 3dje Udgave, 1872“ siger P.-M. om dette sit Digt: „I Benedict af Nursia er Alt, lige indtil Ammens Navn, at tage historisk“. Denne Bemærkning er ikke uden Interesse, ikke saa meget af den Grund, at en moderne Historiker næppe trods Digterens Forsikring vil opfatte hans Digtning som helt igennem historisk, men fordi Udtalelsen kaster et Lys over Omfanget og Dybden af den, vistnok i særlig Grad teologiske og historiske, Læsning, P.-M. (sml. Indledningen i nærvær. Udgaves 1ste Bind, Side 25) i sine senere Aar efter Afslutningen af „Adam Homs“ gav sig af med¹⁾. Ammens Navn finder man nemlig ikke paa Alfarvej, og det samme gælder Navnet paa Benedikts Moder, der nævnes Side 257 Linje 30, og Op- lysningen om, at det var i 14-Aars-Alderen, Benedikt forsagede Verden og drog ud til et Eneboerliv i Ørkenen. Man kan gennemsaa de nyere, til Dele meget uiførlige Fremstillinger af den kristne Kirkes Historie (saaledes ogsaa den Kirkehistorie, som P.-M. ifølge Auktionskatalogen over hans efterladte Bog- samling selv ejede: August Neanders II Bind stærke Allgemeine Geschichte der christlichen Religion und Kirche, 1825—1852 [her behandles Benedikt i Bd. II, Abtheil. 2, S. 558—66]), uden at finde noget som helst om dette, og det samme bliver Tilfældet, om man slaar op i de store teologiske Encyclo- pædiere. Gaar man dernæst til det Skrift, som er Hovedkilden til Benedikts Liv, og det, hvorpaa alle nyere historiske Behandlinger hviler: Pave Gregor den Stores († 604) Biografi af Benedikt (i 2den Bog af hans Dialoger [op- trykt i Mignes Patrologia latina, Tome 66; oversat paa Tysk f. Ex. i Bibliothek der Kirchenwörter, I 1873]), finder man ligesaa lidt Navnet paa Ammen og Moderen som nogen Udsagnelse for hans Forsagen af Verden. Man maa gaa til det 17de og 18de Aarhundredes Skrifter om Benedikt og Benediktineror- denen for at faa disse Enkeltheder at vide, 1703 begyndte den lærde franske Benediktinermunsk Jean Mabillon († 1707) at udgive sit store Værk om Benediktinerordenen (Annales Ordinis Sct. Benedicti, 1703—39, i 5 store Foli- bind) og indledede det med en Levnedsskildring af Benedikt, bygget paa tid- ligere fremkomne Skildringer. Her finder man (f. 8) anført, at Benedikts Moder hed Abundantia, at hans Amme hed Cyrilla, og at han besluttede sig til at forsage Verden og leve som Enaboer i det Aar, da Theoderik den Store erobrede Ravenna; dette skete i Aaret 493, og da Benedikt er født 480, var han allsaa dengang 14 Aar gammel. Man kan maaske ikke

¹⁾ Andre positive Vidnesbyrd om Arten og Omfanget af denne Læsning er givet ovf. Side 245 ff. under „Kalanus“ (Bohlen „Des alte Indiens“) og Side 376 under „Ahas- verus“ (Reuchlins „Geschichte von Port-Royal“).

paastaa, at det netop er Mabillons Værk, P.-M. har læst, ti det véd man intet om, og de samme Oplysninger har han rimeligvis kunnet finde i andre gamle Skrifter om Benediktinerordenen¹⁾, men man tør ud fra dette sige, at hans teologiske og historiske Læsning ikke blot har indskrænket sig til Konversationslexika eller moderne og populære Fremstillinger; han er virkelig gaaet adskilligt bort fra, hvad der ligger lige for en Lægmand. —

Under Henvisning til en Artikel af Johannes Jørgensen: Monte Cassino (i Tilskueren, Marts 1908, Side 237—53; optrykt i samme Forfatters „Fra Vesuv til Skagen“, 1909, Side 41—78) skal her gives en kort Udsigt over Benedikts Liv, og Udgiveren tillader sig at bruge den, Herman Trier har leveret foran sin Udgave af Digtet²⁾:

Benedikt var født i Byen Nursia Nord for Rom Aar 480. Gregor den Store fortæller, at han allerede som Barn havde „en Oldings Hjerter“ (for sende). Han sendtes tidlig til Rom for at studere, og da han forarget over det Liv, han der var Vidne til, forlod Byen og søgte ud i Ørkenen, var hans Amme, der elskede ham højt, den eneste, der fulgte ham. Men ogsaa hende forlod han og skjulte sig i tre Aar i en Klippehule ved Subiaco. En nærboende Munk, som han havde mødt paa Flugten, ledsede af og til hemmeligt fra en Klippe Brød ned til ham. Saa fandt nogle Hyrder ham, han var kledt i Skind, og de troede først, det var et Dyr. Hans Navn blev nu kendt i Nabolaget, Folk opsøgte ham og lyttede til hans Tale, medens de bragte ham Føde. Fristet ved Tanken om en Kvinde, tænkte han paa at forlade sit Euebo, men sejrede over sig selv ved at klæde sig af og vælte sit nøgne Legeme i et tørt Krat af Nødder og Tjørne saa længe, til Smerten i Saarene kvalte hans Længsler. Efterhaanden fik han mange Disciple og blev, halvvejs mod sin Vilje, Forstander for et Kloster. Klosterbrødrene blev rasende over den strenge Tugt, han indførte, og kom Gift i Vinen, han skulde drikke; men Glasset brast, ifølge Gregors Fortælling, medens Benedikt efter Klosterskik ledede det og gjorde Korsets Tegn derover. Saa vendte han tilbage til sit Euebo, og lidt efter lidt rejstes der tolv Kløstre omkring ham, hvortil med tolv Munkke. Paa Monte Cassino mellem Subiaco og Neapel laa et oldgamelt Apollotempel med Lande rundt om, i hvilke der endnu ofredes til Guden. Herhen flyttede Benedikt, omstyrkede Altrene og Billederne, afbrændte Landene, rejste i selve Templet et Bedehus for den hellige Martin og for Johannes den Døber og predikede Troen for de omboende. Hans fromme Søster Scholastica, som fra Barndommen var indviet til Gud, bosatte sig i Nærheden, og een Gang om Aaret mødtes de to Søkende uden for Klosteret, som ingen Kvinde maatte betræde. Benedikt døde 543 — oprejst, støttet til sine Disciple, med Hænderne rakte mod Himlen i Bøn. Den Regel, han havde givet for Munkelivet, blev afgørende for Munkevæsenets Udvikling. Ingen optoges i hans Orden før efter et Aars streng Prøvelse og efter højtidelig at have lovet urokkelig Forbliven i Klosteret i Fatigdom og ugift Stand og først og sist Lydighed mod sine foresatte og mod Klosterets Løve. „Lediggang er Sjælens Fjende,“ derfor skal der daglig arbejdes i Hus, Mark eller Have; hver Benediktinerne kom med „Korsset og Ploven“, der satte de Spor. Rundt om i Europa, særlig paa Bjærgene, skød deres Kløstre frem. De holdt ud, hvor de havde taget fat, indtil Skove var fældede, Moser udtørrede og Heder omdannede til frugtbare Marker og

¹⁾ Ifølge Mabillon synes det, som om Oplysningerne om Moderens og Ammens Navne ikke kan føres længere tilbage end til Petrus Diaconus, som levede omkring 1130 og var Munk og Bibliotekar i Monte Cassino. Hans lille Skrift: „De viris illustribus Cassinensibus“ blev første Gang udgivet i Paris 1696; denne Udgave findes i det kongl. Bibliotek; den opregner en Mængde gamle Forfattere om Benedikt, som nærværende Udgiver imidlertid ikke har kunnet overkomme at slaa efter.

²⁾ Ogsaa i Anmærkningerne har Udgiveren tilladt sig — dog altid med Angivelse af Lænet — at indsætte Noter i den Form, Trier har givet dem i sin Udgave.

Haver. Boglig Sysse kom til, og i en Tidsalder, der endnu ikke kendte til trykte Bøger, hjalp deres pyntelige Afskrifter til at bevare og udbrede baade klassiske og kirkelige Forfatters Værker. Fra Benediktinernes Orden skal der være udgaaet 24 Paver, 200 Kardinaler, 1600 Erkebisper, 4000 Bisper, 1560 Helgene og 15700 Forfattere."

[Det var Benediktinermunke, som først prædikede Kristendommen i Danmark: det første Kloster, de anlagde her, var Voer Kloster i Aarhus Stift, senere kom hertil St. Bents Kloster i Ringsted, St. Knuds Kloster i Odense og St. Peders i Næstved (1261 flyttet udenfor Byen til det nuvæ. Hertuginholm); af Nonneklostre nævnes Økloster i Børglum Stift og Vor Frue Kloster i Randers. — Et af de mest kendte Benediktinerklostre er vel nok St. Gallen i Svejts.]

Samtidens Dom. Berlingske Tidende 1861, No. 257: „Benedikt fra Nursia og hans Amme er egentlig kun en Situation, men udpenslet i hele sin Detail med en overordentlig Finess, og selv det romerske Landskab er paa mange Steder fortreffeligt gengivet. At man kommer til at interessere sig mere for Ammens Figur end for Benedikts er dog maaske en Mangel ved Maleriet." — Flyve-Posten 1861, No. 323 [af P. C. Zahle]: „Benedikt fra Nursia og hans Amme er, forekommer det os, det bedste. Forfatteren har syset med Tanken om, hvad der vel foregik i den unge Benedikts Sjæl, da han 14 Aar gammel besluttede som Eecheer at reformere det forfaldne Munkesvensen og at gøre Klostrene til Gjemmesteder for Lærdom midt under hele Middelalderens videnskabelige Mørke. Han lader Ynglingens Bestyrtning fremtræde i Samtale med hans Opdragerinde. Ved fra Monte Casino at se ud over Campagnen og der fra sin Storhed faldne Rom beslutter han at ombytte Bergekronen med Livets Krone og tager for steds Afsked med sin Ungdoms Ledsagerinde, som havde troet at skulle see ham blive noget Stort i Verden. Vi paastaar ikke, at Forf. giver os det fulde Billede af denne store Sjæls Ungdomsbestyrtning, men hvad der er meddeelt er smukt og livfuldt, Sproget sprudlende let og Tonen ypperligt varieret i Benedikts og Ammens Replikker." — Folkets Avis 1861, No. 293: „Benedikt af Nursias skildrer Afskeden mellem den fjortenaarige Yngling og hans Amme Cyrilla, da han, forarget af sine Samtidiges Laster, beslutter sig til at blive Eecheer. Tegningen af begge de to Figurer er klar og sikker, men det svage Punkt i Digtet er, at enhver Læser, der tænker sundt, maa give Ammen Ret imod den lille sygelige Asket, der istedetfor at blive i den Verden, hvori han har sit Kald, vil indelukke sig i en selvgjort — der istedetfor at kæmpe imod sin Tids Laster vil flygte for dem — og som tiltrods for Gregor den Stores Lovtaler endnu mindes som den, der har forplantet det hadske Munkesvensen paa Christendommens Grund. Saa sandt som Verden har Krav paa hver Mands Kraft, saa sandt er det enten sygeligt, feigt eller hovmodigt, naar Benedikt besvarer den fornuftige Cyrillas Opfordring til at blive i Rom som „Vogter for de gode Sæder" med den Udflugt, at

Kun spildt var Liv og Møie,
Lige fjern var Ret og Orden.
Nei, Cyrilla! hele denne
Slægt er dømt som Jødefolket,

og saa sandt maa vi som Protestanter protestere mod, at „Munkelivets faste Styrer" fremstilles

Høj og herlig som den dunkle
Middelalders lyse Heros —
... som Europas Lærer,
Videnskabens første Grunder,
Folkeraadens vise Styrer."

Nordisk Tidsskrift for Literatur og Kunst, udg. af L. Dietrichson, I (1863), Side 77-79: „Vor Digter har kun skildret en Dag af Benedicts Liv, den Dag, da han forlader sin Amme, for til hendes store Forfærdelse at drage ud i Ørken, just som hun forbereder ham til at træde ind i Roms store Cirkler. Det ses let, hvorfor Forf. har valgt netop denne Dag; men et andet Spørgsmaal turde det være, om ikke en nærmere Motiveren af Ynglingens Sindelag og Planer havde med Ret indtaget en Del af den Plads, den brede Landskabstegning nu indtager, og den mere maleriske end poetiske Anordning af Figurerne havde burdet vige for det omvendte Forhold. Skildringen af den varme Sommerdags Lummerhede i Campagnen og Overgangen til Aftenens kjoelige Ru er saa rigt og mægtigt skildret, at man bliver i Tvivl om, hvorvidt det er et historisk Genrebillede eller Landskab med Figurer, her er malet, ti malet er det; og derved fremkommer en „Zwiltersgattung“ [Mellemting], der ikke er til Fordel for Digtets Indtryk paa Læseren. — Det virker ogsaa til at svække Virkningen af, at det er Christendommens Magt i det begejstrede Ungdomsind, der besynges — Digtets store Ide træder ofte for meget i Baggrunden for Skildringen af Oragvelsar. — Imidlertid har Digteren her atter gjort et Skridt fremad paa sin Bane med det store Maal, der ikke længer ligger i Frembringelsens poetiske Fylde, men i den personlige Tilnærmelses Inderlighed; gjælder det saa, at man elsker en Digter for hans Digtes Skyld, saa sigt vi her, at vi elske disse Digte [„Paradiset“, „Kain“, „Benedict fra Nursia“] for Digterens Skyld, fordi de, om de maaske ikke flette flere Laurbær i hans Digterkrone, end den allerede har, dog visa, at han, den trofast til Enden Sægende, personligt nærmer sig til at gribe en anden uvisneligere Krone, den, der er lovet Enhver, som bliver tro til Enden.“

Side 233 Linje 2: *Amme*] det var Skik i gamle Dage, at Ammen blev hos sit Fosterbarn lige til den voksne Alder. I Oehlenschlägers „Aladdin“ har Prinsesse Gulnare endnu sin Amme hos sig; ligesaa Julie i Shakespeares „Romeo og Julie“. (H. Trier.)

Side 235 Linje 1: *Campagnen*] den store Slette omkring Rom, Latinerfolkets Hjem, i den ældre Oldtid opdyrket, senere mere og mere øde og lidenstøgt af Malaria (usund Luft). Først i den nyeste Tid har man kraftig taget fat paa dens Genopdyrkning. (H. Trier.)

Side 235 Linje 7: *Axiøfteden*] Anio (Amiense, Teverone) udspringer en 10 Mil øst for Rom i Apenninerne, falder ved Bryn Tivoli (Oldtidens Tiber) gennem prægtige og romantiske Vandfald (Billedet f. Ex. i Folkens Historie II 5) ned i den romerske Kampagne og løber omtr. 1/2 Mil nord for Rom ud i Tiberens venstre Bred.

Side 235 Linje 9: *den gule Tiber*] „den gule Tiber“ kaldes Floden alle rede hos Oldtidens romerske Digttere, fordi den medfører gulligt Sand fra Bjergene, hvor den har sit Udspring.

Side 235 Linje 16-17] Rom styredes i de første halvfjerde Hundrede Aar efter Sagnet af Konger, var fra Aar 509 f. Kr. Republik i omtrent 500 Aar og regeredes derefter af Kejsere. (H. Trier.)

Side 235 Linje 24: *Sanct Peters Nøgler*] 3: Pavemagten, sml. Jesu Ord til Apostlen Peter i Matth. 16, 18-19: „Men jeg siger dig, at du er Petrus [Ordspil; græsk petros = Klippe]; og paa denne Klippe vil jeg bygge min Menighed, og Helvedes Porte skulle ikke faae Overhaand over den. Og jeg vil give dig Himmeriges Riges Nøgler, og hvad du binder paa Jorden, det skal være bundet i Himlene, og hvad du løser paa Jorden, det skal være løst i Himlene.“

Side 235 Linje 30: *Oldtidssolens Nedgang*] man plejer at regne Oldtidens

Ophør fra Aar 476, da den sidste romerske Kejser Romulus Augustulus blev afsat af Herulerhøvdingen Odoaker.

Side 236 Linje 1—2: *Italiens Hersker, [Gotherkongen i Ravenna]* der tænkes paa Østgoterkongen Theoderik den Store (f. ca. 460), der i Aaret 488 i Spidsen for sine Goter var draget ned i Italien, hvor Herulerhøvdingen Odoaker dengang herskede efter at have afsat den sidste romerske Kejser (se foregaaende Anm.). Odoaker blev slaet og slattede sig inde i den stærkt befolkede By Ravenna (paa Italiens Østside ved Adriaterhavet); Aar 493 erobrede Theoderik Ravenna og drøbte med egen Haand Odoaker, hvem han havde lovet Del i Magten. I nogle og tredive Aar, til sin Død 526, herskede Theoderik fra Ravenna, der blev hans Yndlingsopholdssted, over Italien, og under hans Regering nød Landet en kortvarig og længe savnet Ro. Næringsvejene begyndte at blomstre op igen, det romerske Aandsliv raagnede atter til Liv, og Goterkongen fredede med Pietet og Minderne fra Oldtiden. (Efter sin Død levede den mægtige Konge, hvis Navn betyder „Folkeherskeren“ (oldnord. Þjóðsrík), videre i den germanske Sagnverden som Kong Didrak af Bern (i Verona, ved Siden af Ravenna Kongens Opholdssted). Hans prægtige Gravmaele i Ravenna er endnu til.)

Side 236 Linje 4: *Chaos* (græsk) „Forvirring“ (egl. det tomme Rum, som ifølge græsk Mytologi var El, før Verden skabtes).

Side 236 Linje 8: *Sæter* (latin) „Aaerhundreder“.

Side 236 Linje 19: *Oldtidensvinde* særlig de romerske Vandledninger og Gravmæler. (H. Trier.) — Campagnen skildrer P.-M. efter Erindringen: han havde i 1839—40 været i Italien. [Sm. Chr. Winthers Skildring af Campagnen i „Et romersk Østeri“ fra 1843.]

Side 236 Linje 26: *Støene* en af Sydeuropas mange stedsegroede Egearter. (H. Trier.)

Side 236 Linje 45: *Tibur* Oldtidens Navn paa det nuværende Tivoli, en lille By øst for Rom, hvor Aniofloden falder ud i Campagnen (se Anm. til Side 235 Linje 7).

Side 237 Linje 45: *Sabinerlandet* Oldtidens Navn paa Landet nordøst for Rom, nord for Tivoli.

Side 238 Linje 5: *Nursia* nu: Norcia, Bjærgby i Sabinerlandet, nord for Tivoli [„det kolde Nursia“ (frigida Nursia) hedder den hos den romerske Digter Vergil († 19 f. Kr.) i hans *Ancides* 7de Bog Vers 715].

Side 238 Linje 9: *(Skilt fra Fader som fra Moder)* P.-M. forudsætter hele Tiden (se navnlig Side 257), at Benedikts Moder lever. Mabillon f. Ex. siger herom intet, men Udgiveren 1656 af Petrus Diaconus (se ovsf. Side 580 Note 1) fortæller rigtignok, at hun forlængst var død; ifølge ham er Benedikt og Søsteren Trillinge, „og da de var fødte, døde Moderen, som om hun alt havde levet tilstrækkeligt, naar hun havde født saa store og udmærkede Børn, og som om hun havde giftet sig af ingen anden Grund end at idive Moder til saadanne Helgener“. [Historisk taget véd man intet som helst om Benedikts Forældre, ogsaa Mabillon f. Ex. er ret skeptisk overfor Efterretningerne om dem.]

Side 238 Linje 17: *ved Skyanskø* i Retten.

Side 239 Linje 4: *Mulerne* Muldyrene.

Side 240 Linje 30—31: *Stjernetyderkunsten*, der læste Menneskenes Skæbne i Stjernernes Stilling [sm. Anm. til 2det Binds Side 516 Linje 9], dyrkedes hele Middelalderen igennem. (H. Trier.)

Side 241 Linje 6: *Piniernes og Cypressen* Pinie: en Fyr, 50—70 Fod høj, med en Krone som en hvelvet Skærm, særlig ejendommelig for Italien. — Cypres: et stedsegrønt Træ, i Middelhavslændene 20—40 Fod højt, Kronen meget mørkegrøn, Grenene opredte i Flugt med Stammen. (H. Trier.)

Side 241 Linje 34—36: *Det er Resten . . . Villa Hadriani* den romerske Kejser Hadrians († 138 e. Kr.) Landslot ved Tibur (Tivoli).

Side 241 Linje 41: *det runde Gravsted* Hadrians uhyre Gravsted (molea

Hadrian) i Rom ved Tiberen, senere omdannet til Fæstningen Engelsborg. (H. Trier.)

Side 242 Linje 6: *paa Keiser*] Hadrian gennemrejste i sin Regeringstid sit store Rige, sædvanlig til Fods og ledsaget af Bygmestre og Kunstnere. (H. Trier.)

Side 242 Linje 42: *Olienskoven*] Oliventræsskoven. Oliventræet voxer hele Sydøstasien over, har hvidgraa, akseldækkede Blade, sorte, violette, rødlige, hvidlige eller grønne Frugter og bliver som dyrket Træ 30—50 Fod højt. (H. Trier.)

Side 243 Linje 45: *Tusculum og Alba Longa*] to gamle latinske Byer paa Albanerbjergene, en Gruppe udsulte Vulkaner midt paa Campagnens Slette. (H. Trier.)

Side 244 Linje 1: *Tiberdalen*] den midterste og sydlige Del af denne med Etrurien i Vest, Sabiner- og Umbrierlandet i Øst. (H. Trier.)

Side 244 Linje 21: *Sækkepiben*] et oldgamelt Blæseinstrument, der hos de forskellige Folketage har haft forskellig Konstruktion. Man træffer den endnu i Rusland, Ungarn og Italien, mest paa Landet og blandt omvandrede Musikanter. I Højskotland er Sækkesiben (Bag pipe) Nationalinstrument og består af en Lædersæk, som Spilleren fylder med Luft ved at blæse gennem et i den ene Ende anbragt Rør, hvorpaa han sammenpresser den indblæste Luft ved med Armen at trykke Sækken mod sit Lægeme. I den anden Ende af Sækken er et Rør med 6 Lydhuller, hvorpaa Melodien blæses. Foruden dette Rør findes ofte flere andre, som summe og suurre paa egen Haand i den dybere Tone, hvori de er stemte. (Nord. Conversations-Lexicon.)

Side 245 Linje 43: *Laurbærkrandsen*] Sejrherrens Hæderspynt om Hovedet.

Side 246 Linje 12: *spejlet af*] nu: afspejlet, se Anm. til 1ste Binds Side 20 Linje 6.

Side 246 Linje 26: *Julius Cæsar*] Roms største Feltherre og Statsmand, myrdet Aar 44 f. Kr.

Side 247 Linje 30: *Epistler*] (Latin) „Breve“.

Side 247 Linje 33—34: *Farveskriften*] *Vedende for hvert et Afonit*] Middelalderens Bøger var i Reglen skrevne paa Pergament, tilberedt Kalveskind, og smykkede i Texten med malede og guldvirkede Billeder, særlig ved Afsnitteens Begyndelsesbogstaver, Initialerne. (H. Trier.)

Side 247 Linje 36—39] Kristus fremslides fra den veldede kristelige Tid til som Hyrden med sit Lam (Menigheden) i Overensstemmelse med Joh. Ev. 10, 11. (H. Trier.)

Side 248 Linje 23: *den hellige Antonius*] den hellige Antonius samlede i Slutningen af det 3dje Aarhundrede de ægyptiske Enkeboere i Klostre og er saaledes Munkelivets Stifter. Sagnet fortæller meget om de Syner, hvori Dævelen fristede ham, snart som forførelseriske Kvinder, snart som ængstende Uhyrer. (H. Trier.)

Side 248 Linje 29: *Guld-Denarer*] Denar er Navn paa en gammelromersk Sølvmønt, omtrent = 60 Øre; fra Cæsars Tid havde man ogsaa Gulddenarer med 25 Sølvdenarers Værdi.

Side 248 Linje 37: *vil du din Bog nu sammen*] formodentlig er det en Viden om den klassiske Oldtids Haandskrifter i Bogrulleform, P.-M. her overføres paa de middelalderlige Pergamentshaandskrifter med gulddudlagte Illustrationer: de sidste taalte næppe Sammenrulning. Iøvrigt fandtes Bogruller ogsaa langt ned i Middelalderen og har for hebraiske Haandskrifters Vedkommende holdt sig endnu længere.

Side 249 Linje 21: *Senator*] Medlem af Senatet. Senat (af latin *senes* = de gamle) hed det øverste Raad i Oldtidens Rom, som havde højeste styrende Myndighed.

Side 250 Linje 7: *Aandens Gæve*] sml. Apost. Gern. 2, 1—4.

Side 250 Linje 21: *Tussica'ea*] romersk Underklædning af hvid Uld, over hvilken man bar Toga'en (næste Anm.).

Side 250 Linje 37: *Toga*] de romerske Mænds Overklædning, en hvid, ufarvet ulden Kappe, der bares saaledes, at venstre Arm hvilede i Togaen, medens højre Arm var fri; foran paa Bryset dannede Togaen en Fold. Den med en Purpurbremme forsynede Toga (*toga praetexta*) brugtes af de fribaarne romerske Drengene, indtil de senest ved 17-Aars Alderen iførte sig Mændenes almindelige Toga (*toga virilis*).

Side 251 Linje 39: *Hvad der skrevet staaer i Bogen*] Matth. 16, 24; 19, 21.

Side 252 Linje 21: *Hvad Sanct Paulus siger*] 1 Kor. 7, 1.

Side 252 Linje 31: *Det er Guds Ord, tør jeg mene*] 1 Moseb. 2, 18.

Side 252 Linje 41: *Klienten*] Klienter kaldtes i Rom Smaafolk, der gav sig under en eller anden Stormands Beskyttelse. (H. Trier.)

Side 253 Linje 1: *Hvad os Skriften siger*] Matth. 20, 16.

Side 253 Linje 22: *der staaer skrevet*] Matth. 16, 25.

Side 254 Linje 15: *Fruentimmer*] Ordet, der er Laaneord fra Tysk, brugtes paa P.-M.'s Tid = Kvinde, Dame (ikke som nu blot med haanlig eller nedsettende Betydning); sml. et Brev fra Emil Aarestrup († 1856): „Paa Ravnholt har jeg tilbragt flere Middage og Nætter . . . Erkearistokratiske ere disse Herrer og Fruer . . . men megen Sjæleled og Dygtighed kan være forenet med Adelskabet. Deres Fruentimmer ere ofte meget nydelige.“

Side 254 Linje 39: *Colossæum*] Kejsers Vespasianus († 79 e. Kr.) kæmpestore Circusbygning i Rom.

Side 255 Linje 1: *den grønne Krands af Myrter*] Myrterne var hos Romerne helligede Venus, Elskovsgudinden. Ammen har her næppe fundet det rette Billede paa sine Følelser. (H. Trier.)

Side 256 Linje 15: *Overs Bjergene mod Vesten*] „Digteren — bemærker H. Trier — der har et fuldkommen klart Billede af de geografiske Forhold, har her og i Ammens Svar ved en Skrivefejl sat »Veste« for »Øste.« Ligesaa lidt som Trier kan nærvær. Udgiver indlade sig paa Rettelse i Texten; Fejlen, der gaar gennem alle Textkløder og desuden findes i Manuskriptet (der paa dette Sted er frit for Rettelser), er P.-M.'s, og som saadan maa den bibeholdes.

Side 257 Linje 39: *min fromme Søster*] Benedikts Søster Scholastica var efter Gregors Udsagn allerede som Barn indviet til Gud. (H. Trier.)

Side 258 Linje 40: *om hvem staaer skrevet*] Matth. 4, 1.

Side 260 Linje 35: *Tyrrhenerhavet*] det gamle Navn paa Havet vest for Italien.

Side 261 Linje 10—12: *kredsed . . . Klippens Tinde*] nu: kredsed om eller omkredsed; P.-M. bruger bestandig kredsed uden Forholdsord med Genstandsord eller sig, se nærvær. Binds Side 46 Linje 19 og 1ste Binds Side 346 Linje 16.

Side 262 Linje 22: *Dagens Stjerne*] ☉: Solen.

Side 263 Linje 9: *Capitolium*] Borgklippen, en af de syv Høje, hvorpaa Rom var bygget. (H. Trier.)

Side 263 Linje 15: *Curtius*] styrtede sig i en Jordrevne, der pludselig var opstaaet paa Rom's Torv og efter Oraklet kun vilde lukke sig, naar Romerne styrtede deres kostbareste Eje i den. (H. Trier.)

Side 263 Linje 15: *Scævola og Cocles*] romerske Sagnhelt fra Republikkens Krig med Etruskernes Konge Porcena. Scævola holdt sin højre Haand ind i Alerilden, til Haanden var opbrændt, for at vise den fjendtlige Konge en Romers Standhaftighed; Cocles forsvarede selvredte Tiberbroen, til den var brudt af bag ham, og reddede sig saa ved Svømming. (H. Trier.)

Side 263 Linje 16: *Brutus*] Republikkens Grundlægger. Den yngste Brutus søgte at genoprette Republikken ved at myrde Cæsar, Enevoldsherren, efter hvem Kejserdømmet fulgte. (H. Trier.)

Side 263 Linje 16: *Decius*] flere Feltherrer af dette Navn indviede sig før Slaget til Underverdenens Guder for at skaffe deres Landsmand Sejre. (H. Trier.)

Side 263 Linje 16: *Cassius*] tredje Rom i Krigen med Gallerne. (H. Trier.)

Side 263 Linje 17: *Fabius*] standsede ved sin forsigtige Klogskab Hannibal i hans Sejrsleb. (H. Trier.)

Side 263 Linje 17: *Regulus*] vilde hellere dø end bryde sit Ord til grusomme Fjender. (H. Trier.)

Side 263 Linje 17: *Æmilius*] Æmilius Paulus, Makedoniens Ørøvrinder. (H. Trier.)

Side 263 Linje 18: *Scipioner*] Sejrherrerne i de puniske Krige. (H. Trier.)

Side 263 Linje 18: *Catoner*] den ældre Hædderen af den gammelromerske Stærgthed i Sæder mod indtrængende Slaphed og Forfinsel, den yngre Republikkens Forsvarer mod Cæsar. (H. Trier.)

Side 263 Linje 34: *Pompeius*] romersk Feltherre, Cæsars Modstander. (H. Trier.)

Side 263 Linje 38: *Titus*] romersk Kæiser 79—81 e. Kr., indtog Aar 70 Jerusalem. (H. Trier.)

Side 263 Linje 39: *Lysesdagen*] den syvarmede Guldslysestage i Jerusalems Tempel.

Side 263 Linje 46: *ifjor, da Rom han gjæsted*] de Handlingen i Digtet foregaar i Aaret 493 (smk. ogsaa ovf. Side 379), men ifjor være = Aar 492. Om Theoderik allerede i dette Aar har gæstet Rom, har Udgiveren ikke kunnet finde noget om. Hos Edw. Gibbon (*The History of the Decline and Fall of the Roman Empire*, VII (Udg. 1788), Side 19) findes følgende, der refererer sig til Tiden før Ravennas Indtagelse i 493: „From the Alps to the extremity of Calabria, Theoderic reigned by the right of conquest . . . and he was accepted as the deliverer of Rome by the senate and people” Maaske er det noget saadant, der her foresvæver P.M. — Naar Ammen taler om Golskongen i Ravenna, er der intet kronologisk urigtigt deri; Digtet foregaar i Sommeren 493, men den 5te Marts 493 havde Theoderik erobret Ravenna og dræbt Odoaker.

Side 264 Linje 23: *Ørne*] Sølvørne var de romerske Hærsafdelingens Feltmærke. (H. Trier.)

Side 264 Linje 30: *Vivat Rex Italiae, vivat!*] (latin) „Leve Italiens Konge, han leve!”

Side 265 Linje 19: *Christuskedens Vidner*] Sandhedsvidner, Blodvidner. (H. Trier.)

Side 266 Linje 12: *Censor*] i Republikkens Tid en Embedsmand, der vaagede over Borgernes Opførsel. (H. Trier.)

Side 266 Linje 17: *Kæpper*] tarvelige Beværtringer.

Side 267 Linje 1: *Kield*] om Formen se Anm. til 1ste Bind Side 433 Linje 7.

Side 270 Linje 29: *Livets Krone*] Jak. 1, 12; Joh. Aab. 2, 10.

Side 271 Linje 16: *Heros*] Helt.

FREMTIDSMAALET

Afattelsestid: vel efter $\frac{27}{10}$, 1864 (da Fredstraktaten undertegnedes i Wien) eller maaske efter $\frac{2}{11}$, 1864 (da Fredstraktaten forelagdes det danske Regeraad til Godkendelse); **udkom** den 15de November 1864 under Tiden „Maaleet“ i Illustreret Tidende, 6te Aarg., No. 268, trykt 2den Gang 1879 (i „Poetiske Skrifter“ III), 3dje 1902 (i „Poetiske Skrifter i Udvalg“ VIII), 4de 1903 (i „Mindre Digte“).